

tat an lex existat, et agit contra illam, eligit hanc operationem, sive lex sit, sive non sit; ergo peccat.

R. *Ad 1.* Qui agit juxta practice et certo probabilem non operatur cum formidine morali et practica, sed tantum *speculativa*, sive de judicio remoto et directo; ac proin non habet quidem regulam operationis materialiter, attamen formaliter bonæ, ad quam sufficit quod nova circumstantia sive ratio *reflexa* accedat.

R. *Ad 2. D.* Adest dubium strictè dictum, sive actualis fluctuatio animi *N.* Late dictum, scilicet scrupulus vel formido de opposito, quæ potest etiam conjungi cum actuali opinione de una parte *C.* Quin potest elici judicium mediate certum pronuntians v. g. : probabile est legem non existere; hinc falsum, quod ex illo oriatur semper dubium practicum. Qui *speculative* dubitat, potest *speculative* probabiliter judicare legem esse vel non esse: ubi si dictamen non formetur, manebit dubium, et fiet practicum: si autem aliunde judicet quod possit licite operari, jam non vult, sive lex sit, sive non; sed potius reveretur legem abstracte sumptam, et vellet non agere contra legem in concreto, si sciret eam existere: quia vero hoc non scit, tenetur propositionem aliquam revereri tanquam legem. Hoc etiam valet, si probabile est existere legem, et non habetur ratio firma positiva pro non existentia legis: si enim tantum probabiliter agnoscat aliquid esse lex, non satis constat existere legem, et valet principium: *melior est conditio possidentis.*

Si ais 4^o. Ad licite operandum requiritur judicium prudens, quod operando non peccetur: atqui probabiliter judicans actionem suam esse malam, prudenter judicare non potest, se eam eliciendo non esse peccatum; ergo. *Conf. 1.* Qui probabiliter dubitat an peccatum, quod commisit, mortale sit, an non: an turpi cogitationi consenserit, necne; ex unanimi consensu Ecclesiæ tenetur confiteri: atqui hoc ideo, quia alias se committeret peccati periculo, quod etiam in omni probabilis sententiæ electione habetur; ergo. *Conf. 2.* Nemo prudens in temporalibus eligit minus tutum in dubio, v. g. bibit poculum quod dubitat veneno infectum, sumit medicinam tantum probabiliter sanaturam præ certo sanatura, ingreditur viam subin latronibus infestam præ tutissima; ergo nec ullus prudens eligit in materia salutis minus tutum præ tutiori.

R. *D. m.* qui tantum ex judicio directo probabiliter judicat actionem suam malam, ex reflexo autem certo judicat esse licitam, non potest judicare se non esse peccatum *N.* Qui solum habet hoc judicium directum, nullum autem reflexum *C.* Iterato hic apparet hallucinatio adversariorum, judicium directum cum reflexo et proximo confundentium.

Ad Conf. 1. Tr. M. de qua multi dissentiunt. *N. m.* quia quamvis hanc rationem afferant plerique veteres, tamen Cardenas rectè ostendit eam non tenere, quia si Christus non dedit de hoc speciale præceptum, periculum cessat: majorem autem hujus sententiæ probabilitatem fundat, quod dubius de peccato mortali non possit sibi formare judicium prudens de suo statu justificationis: cum autem hic requiratur ad Eucharistiam suscipiendam, et confessio peccatorum, quæ requiritur ad Eucharistiæ susceptionem, etiam requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ; ut possit illud judicium formare, debet *dubium peccatum* confiteri, præsertim cum dispositio requisita ad sus-

ceptionem Eucharistiæ sufficiens non fiat per contritionem, sed per Sacramentum Pœnitentiæ.

Ad Conf. 2. Tr. A. Cum multi suas opes, operam, vitam committant gravi periculo propter incertam spem lucri, qui tamen judicantur agere prudenter saltem prudentia seculi. *N. C.* Licet enim consequens verum sit quoad media ad salutem necessaria, non ideo verum est, ubique eligendum esse tutius. *Disp. est:* in illis temporalibus effectus aut finis intentus non pendet a dictamine operantis; in præsentem vero materia finis intentus est vitio peccati formalis, et hic a dictamine operantis pendet. Vide num. 217. *ais 3^o.*

ARTICULUS IV.

DE PROBABILIORISMO.

§ I.

An liceat in concursu æqualiter Probabilium sequi opinionem minus tutam?

233. *Nota.* PROBABILISTÆ duo tenent ac defendunt, 1^o. quod sequi liceat opinionem faventem libertati, si modo vere, certo et practice probabilis sit, licet opinio opposita favens legi *æque* sit *probabilis*: 2^o. quod etiam liceat sequi opinionem vere, certo et practice probabilem faventem libertati, quamvis opposita favens legi, atque hoc ipso tutior, sit etiam *probabilior*.

PROBABILIORISTÆ inter se differunt: aliqui utrumque negant, voluntque unam e duabus opinionibus oppositis semper amplectendam, quæ faveat legi, et sic *tutior* sit, ita ut nequidem probabiliorem liceat sequi, nisi faveat legi, et hi RIGORISTÆ aut TUTIORISTÆ vocantur: alii inter Probabilistas et Tutioristas quasi medii sunt, voluntque tutiorem partem eligendam necessario esse, quando hæc est *probabilior*; quoad reliqua vero iterum dividuntur in classes: quidam enim volunt, quod liceat sequi vere probabilem faventem libertati, si opinio opposita favens legi sit *minus* probabilis aut *æque* probabilis, aut non notabiliter *probabilior*, et hi vocantur PROBABILIORISTÆ molliores: quidam autem volunt, quod etiam in his casibus non liceat sequi probabilem faventem libertati, sed vel eligendam esse opinionem faventem legi, vel abstinendum ab omni operatione, vel in rationes plures inquirendum, et hi vocantur PROBABILIORISTÆ rigidi, nil aut parum differentes a RIGORISTIS; contra hos

234. *Dico.* Licet in operando sequi sententiam æque probabilem, minus tutam.

Prob. Sequens opinionem minus tutam in concursu æqualiter probabilium omnia requisita habet ad licite operandum, et nihil est quod impediat ab operatione.

Prob. 1^{ma}. Requisite ad licite operandum sunt, ut quis agat prudenter, cum bona fide, et dictamine conscientiæ certo: sed hæc omnia adsunt, quia agit prudenter, cum agat ex gravi ratione; agit cum bona fide, quia libertas ejus est in possessione; agit cum dictamine conscientiæ certo, quia ex principio reflexo potest formari dictamen ultimum certum, et idem adesse sup-

ponitur; ergo. Sic autem formari potest: Licite sequor sententiam minus tutam, quæ mihi apparet notabiliter probabilior: atqui sententia benigna asserens, in operando licere sequi sententiam minus tutam æqualiter probabilem, apparet mihi notabiliter probabilior; ergo.

Prob. II^{um}. Quæ obstare possent, sunt vel lex, vel ignorantia vincibilis, vel periculum peccandi: sed nihil ex his obstat, quia imprimis non datur lex sequendi ubique tutius, aut suspendendi actionem sine certitudine directa; deinde ignorantia sive veritatis sive obligationis non est vincibilis, sed invincibilis, quia sicut si nullæ adessent rationes utrinque, haberetur ignorantia invincibilis, sic etiam ista habetur, ubi rationes sunt utrinque æquales, cum plane hic non sit majus dubium ac illic, neque etiam major notitia aut intimatio sufficiens; denique non datur periculum peccati, quia nec obligatio illa reflexa adest, nec si adesset lex, obligaret.

Unde moraliter certum videtur hoc etiam dictamen: Quandocumque lex directa mihi non est sufficienter promulgata, me non obligat (quia sufficiens intimatio et promulgatio legis ad inducendam obligationem certo et essentialiter requiritur): atqui hæc lex directa, quam existere et non existere æquè probabile est, mihi probabilius non est sufficienter intimata, prout cuius ab experientia notum esse potest; ergo hæc lex directa probabilius me non obligat. Ubi advertite discrimen inter hanc propositionem: *Lex directa probabilis non existit*, quam non asserimus; et inter istam: *Lex directa non est sufficienter intimata*, quæ potest esse vera, quamvis reipsa existat lex, uti patet in casu legis dubiæ, quin et ubi sententia minus tuta est notabiliter probabilior.

235. *Obj. I.* Sequi opinionem minus tutam utut probabilem, erat quoad praxin prioribus seculis incognitum, factis SCRIPTURÆ et Historiæ Eccl., Patrum assertis et auctorum sententiis adversum; ergo id non licet.

R. N. A. Nam 1^o. dum ABRAHAM et ISAAC Ægyptum ingressi uxores suas, dicendo esse suas sorores, exposuerunt periculo præsentissimo adulterii: dum DAVID 1. Reg. 21. comedit panes propositionis: dum 1. Machab. 2. præliati sunt MACHABÆI in die Sabbati, certo elegerunt partem minus tutam, et in primo casu etiam minus probabilem, in secundo et tertio autem tum temporis, ubi observantia legum divinarum alias erat rigidissima, saltem non nisi probabilem; et tamen primum excusatur a peccato ab AUG. L. 22., cont. Faust. c. 33. et 46; duo postrema ab omnibus interpretibus. Item dum anno 362. JULIANUS APOSTATA Constantinopoli et Alexandria jussisset omnia venum exposita superstitione fœdare et Diis immolare, CONSTANTINOPOLITANI suadente S. THEODORO M. abstinerunt ab omnibus ejusmodi cibis, Alexandrini vero iisdem vescabantur, quod quamvis minus tutum, et forte minus probabile erat, narratur et defenditur a THEODORETO apud Baron. hoc anno.

2^o. S. AUG. et THEODORETUS modo citati, dum facta minus probabilia minusque tuta defenderunt; item SS. AUG. et HIER. dum contradictorias sustinuerunt, saltem æque probabiles minus tutas admisere; et universim SS. Patres jam tutiora, jam minus tuta proponunt, et si eorum rationes attendantur, sæpe probabilitatem non excedunt.

3^o. Idem dictum supra de D. THOMA et aliis scholarum principibus.

Cæterum quod auctores etiam ante quæstionem Probabilismi in terminis

agitam faverint benignæ sententiæ, ostendunt P. DECHAMPS in quæst. facti, et P. TERILLUS in fundamento totius Theologiæ, apud quos citantur e seculo XIV. Joan. Brug., Thomas ab Argentina, Gregor. Arimin., Robert. Holcot: e seculo XV. Gabriel Biel, Bapt. Tromaratus, Dionys. Carthus., S. Antonin., Panormitanus, Joan. Nider, Joan. Gerson: e seculo XVI. Navarrus, Viguerrus, Domin. Soto, Franc. Victoria, Adrianus VI, Joan. Tabiena, quos dein Barthol. de Medina et innumeri alii secuti sunt.

Inst. 1. SS. PP. docent, nos semper sequi debere aut tutiora aut probabiliora, ut ostendit THYRSUS GONZALEZ de recto usu opinionis probab. Diss. 13. c. 2.; ergo.

R. In iis SS. PP. non semper asserunt obligationem, sed dant consilium et quandoque exaggerative loquuntur. Cæterum de SS. PP. a THYRSO citatis aliqui non sunt curandi, uti S. CLEMENS, cujus epistola 5. ad suos discipulos non est authentica; CHRYSOSTOMUS in opere imperf. hom. 44. in Matth., cum hic liber sit vel hærefici, vel corruptus ab hæretico; LACTANTIUS dicitur scholasticus magis, quam Ecclesiasticus a DAMASO P., eloquens potius, quam div. Scripturarum peritus a S. HIER., et primos præsertim libros scripsit adhuc catechumenus. Deinde aliorum PP. textus ab eo citatos non invenies, uti sunt S. BONAV. Tom 2. opusc. de processu Relig. 5. c. 3. S. BERNARDIN. SEN. Serm. 17. in Dom. 2. Quadrag. Denique facile hos et alios explicabis maxime ex contextu pro nostra sententia.

Inst. 2. Docent SS. PP. animarum regimen esse plenum periculis: semper suadebant, quæ magis videbantur conformia legibus et canonibus: metuebant, etiamsi probabilius judicarent aliquid esse honestum; ergo multo magis metuere nos debemus.

R. Satis periculi est in nostra quoque sententia, ne quis omittat, ad quæ certo obligatur: SS. PP. non semper suasere tutiora, ut pluribus infra docebitur: quilibet recte cum JOBO veretur omnia opera sua, et ex amore majoris perfectionis facit tutiora, non ex præcepto, sed consilio. Adde, quod S. GREG. Naz. orat. 39. dicat, *in rebus dubiis debere vincere humanitatem*. GREG. M. L. 7. ep. 2. 23. *melius esse, in dubiis non distractionem exequi, sed ad benignas potius partes inflecti*. Similia habent Leo, Aug., Theodoret, etc. Vide D. Amort de Act. Hum. Disp. 2. q. 5.

236. *Obj. II.* Ut quis licite possit sequi opinionem aliquam, debet eam posse absolute judicare veram: sed stante æquali probabilitate id non potest; ergo. *Conf.* Honestas vel inhonestas actionum non dependet ab opinione humana; ergo si actio de se non sit honesta, non excusatur per judicium probabile.

R. 1^o. Qui sequitur æqualiter probabilem tutiorem, vel potest judicare absolute veram, vel non: si prius; ergo etiam minus tutam possum judicare veram et licitam: si posterius; ergo nec potest judicare minus tutam esse prohibitam; occur ergo contendunt auctores, minus tutam statim omittendam esse?

R. 2^o. N. M. quia non datur lex obligans ad judicium incertum: sed judicium directum et absolutum, sive probabile sive probabilius, est incertum; ergo ad hoc non tenemur, maxime cum sola probabilitate opinionis supposita formari possit ex rationibus reflexis judicium ultimo practicum certum, et

quidquid est in iudicio probabili absoluto, est eminenter in iudicio morali de probabilitate.

R. 3^o. *N. m.* nisi tamen per absolute verum intelligas certo verum; potest autem voluntas tam physice quam moraliter imperare intellectui, ut assentiatur alterutri ex opinionibus æque probabilibus: nam intellectus suapte natura ab opinativis non determinatur; ergo in iis simpliciter subest dominatui physico voluntatis: intellectus ex imperio voluntatis potest prorumpere in hæresin aut temerarium iudicium, non obstante etiam probabilitate oppositi: item potest magis assentiri vel adherere alicui sententiæ in materia fidei, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium, ut constat ex prop. 19. damn. ab Ixxoc. XI. Demum sicut voluntas ex duobus bonis æqualibus potest alterutrum eligere prudenter, sic ex imperio voluntatis intellectus prudenter assentiri alterutri sententiæ æqualiter probabili, quia voluntas et ex ejus imperio intellectus æque liber est ad unum ex probabilibus, ac ad unum ex bonis, et perpensis utrinque motivis æqualibus esse possunt rationes ex parte voluntatis, cur assensum imperet intellectui.

Ad Conf. quæ retorquetur in ignorantia invinc., *D. A.* Honestas vel inhonestas objectiva et materialis distincta ab honestate actus humani. *C.* Formalis et subjectiva actionis et agentis *N.*

Inst. Nemo potest uti opinione quam non habet, quia quisvis in iis, quæ ad propriam personam spectant, debet facere conscientiam ex propria scientia; ergo opinionem, qua utitur, debet facere suam per assensum absolutum. Item opinio, cui non assentior ut veræ, non probatur; ergo non est probabilis; ergo non licet eam sequi.

R. *Ad 1. D.* Quam non habet eo modo, quo oportet habere, ut in sua operatione dirigatur *C.* Alio modo *N.* Sufficiens ad operationem mea fit opinio per assensum modalem de ejus probabilitate.

R. *Ad 2. D.* Non probatur formaliter et absolute ac per modum actus affirmantis *C.* Non probatur modaliter et virtualiter ac per modum objecti reflexi, cogniti tanquam probabilis *N.* Plus autem *S. Arc.* non voluit, cum dixit: *Illud, quod sequuntur, si non probant, quomodo est probabile?*

237. *Obj. III.* Stante æquali probabilitate pro et contra legem, est dubium de licentia: sed hoc stante non licet operari; ergo. Item qui potest prudenter judicare legem dari, eam non ignorat: atqui habens æqualem probabilitatem pro lege, potest sic prudenter judicare; ergo.

R. *Ad 1. D.* Est dubium speculativum et remotum de licentia *C.* Practicum et proximum, nec per iudicium reflexum depositum *N.*

R. *Ad 2. D.* Eam non ignorat ignorantia omnimoda *C.* Moraliter tali et sufficienter eximente ab obligatione servandi legem *N.*

Inst. Certus de lege et dubius de exceptione debet servare legem: atqui in nostra sententia agens plerumque est certus de lege et dubius de exceptione; ergo.

R. *D. M.* Certus de lege tum actuali et explicita, tum virtuali et implicita, et dubius de exceptione, debet legem servare *C.* Certus de lege actuali et dubius de exceptione, quæ spectat legem virtualem *N.* Primum habetur, dum scio omnes operationes v. g. certo serviles esse omnibus prohibitas die festo, et omnibus diebus festis cognitis auditionem Sacri esse præceptam: dein vero

per accidens et ob difficultatem extrinsecam tantum dubito, an ego aut alius non excipiat ab observatione harum legum. Alter casus est, an, dum eandem quidem iterum notitiam habeo, dubito tamen prudenter, an hæc actio sit vere servilis, aut hic dies reipsa sit festus; tunc enim vero dubium meum est de existentia legis virtualis.

§ II.

An in concursu opinionum inæqualiter probabilium liceat sequi minus tutam et simul minus probabilem?

238. *Nota I.* Hæc quæstio fere iisdem, quæ præcedens, fundamentis nititur. Sane inter opinionem minus tutam, æqualiter probabilem, et minus probabilem non distinxere plerique aut Rigoristæ aut Probabilistæ veteres; auctores impressos pro sententia media inde ab exordio Theologiæ scholasticæ, duntaxat 13. P. Ressler, 16. P. Anton. Mayr, quamvis egregii Semi-Rigoristarum patroni, invenerunt. Equidem a D. Amort 130 scriptores allegantur Anti-Probabilistæ, sed ex his aliqui sunt dubiæ, alii suspectæ fidei, alii nimium rigidi etc., ut mirum sit, nonnullos Probabilioristas inter suos etiam auctores computare Rigoristas, quorum fundamenta falsis innixa principiis de ignorantia invincibili ipsimet rejiciunt et damnant.

De D. THOMA vix credibile est, eum stare ex parte Probabilioristarum aut Semi-Rigidorum, cum inde a MEDINA per 100 ferme annos Probabilismus in scholis Thomistarum fuerit communis, uti vel ex inspecto auctorum catalogo manifestum est; idque antequam ullus e Societate vel theses vel librum desuper edidit; hinc ipse adeo CONCINA in histor. Probabil. Tom. 1. p. 14. ait: *Ingenue fatendum, illos manifeste calumniari, qui Jesuitas Probabilismi inventores esse jactant.* SCOTUS in 4. dist. 11. q. 6. non agit de probabilitate circa existentiam legis dubiæ, sed de majori probabilitate, quod amyllum non sit materia apta consecrationis, adeoque sine peccato adhiberi non possit; proin haud apte D. Amort hisce verbis Probabilismum impugnat. Plura in hanc rem vide num. 207.

239. *Nota II.* Opinio magis probabilis seu *probabilior* pro ratione diversæ materiæ agnoscitur: circa *revelata* probabilior est illa, pro qua videtur potius stare revelatio: circa *jus positivum* illa, cui magis favent leges vel consuetudo: circa mentem legislatoris vel *intelligentiam legum* illa, cui magis favent antiqui interpretes, cum hi præ recentioribus fuerint magis propinqui auctoribus legum earumque ab initio interpretes: circa *materias fidei et morum* illa, cui favent plus sanctiores quam alii, quia illi magis a Deo illuminantur, et mystica melius discernunt: circa *materias attingentes conscientiam* illa, pro qua stant TT. potius, quam JCTi: circa *materias juridicas* illa, in quam potius consentiunt JCTi, quam TT., quia cuique in sua arte et professione magis est fidendum; ita LA CROIX. Cæterum tam probabilitas, quam probabilitas absoluta præsertim ex duobus capitibus agnoscitur, Ecclesiæ traditione et Doctorum consensione: si enim Ecclesia declarat, aliquam opinionem esse probabilem vel probabiliorem, aut DD. eam ex professo examinantes affirmant, eam esse vere ac absolute talem, eam

pro tali habere oportet, cum de hoc majus aut certius iudicium haberi nequeat.

Porro multae opiniones sunt ab Ecclesia declaratae tanquam vere et absolute probabiles, paucae velut probabiliores, inter quas duae potissimum fuerunt speculativae, altera de infusione virtutum Theologicarum in parvulis per baptismum, altera de immediata conversione aquae in vinum in calice, quarum hanc INNOC. III., illam CLEMENS V. declaravit probabiliorem, ante Conc. TRID. definitionem. Rursus autem advertendum, quod probabilitas universim non sit realis, absoluta et objectiva, sed apparens, respectiva et subjectiva: quamvis enim motiva graviora pro oppositis vere in se esse possint; hic tamen excessus ob mentium diversitatem variamque dispositionem vix cognoscitur. Quo fit, ut non solum diversi contradictoria habeant probabilia, sed etiam unus idemque nunc idem probabile, nunc probabilius putet.

240. *Nota III.* Lis tota vertitur in eo: 1°. An licitum sit sequi opinionem, quam operans non quidem absolute iudicat esse veram, modo simul habeat iudicium modale, quod talis opinio sit vere et comparative probabilis: id quod communius affirmant Probabilistae? 2°. An teneamur sequi opinionem subjective seu respective probabiliorem, h. e. quae omnibus perpensis operanti videtur esse probabilior: id quod nunc plerique Probabilioristae cum THYRSO GONZALEZ asserunt? Quippe contendunt hi, quod lex directa ei sufficienter sit intimata, cui existentia legis videtur *probabilior*, aut saltem quod efficaciter probari possit, dari in hoc casu legem reflexam, quae obliget ad partem tutiorem et probabiliorem: id vero negant Probabilistae; inde contentio magna, et prout viri cordati sentiunt, prope major ac quae mereatur tantam et ingeniorum et animorum collisionem: nam si de opinione tantum *aliqua* sit quæstio, parum reputatur pro nihilo, et nisi excessus probabilitatis sit magnus ac manifestus, manet idem moraliter periculum transgrediendi legem; ac prope ridiculum videtur, nefas esse sequi opinionem e. g. triginta gravium auctorum contra totidem alios æque graves; et tamen fas esse eandem sequi, ut primum accedit unicus nova nec admodum firma ratione instructus. Si de opinione *notabiliter et certo probabiliore* procedit quæstio, vix ullus prudens Theologus opinionem suam affirmabit manifeste et notabiliter probabiliorem, quamdiu oppositam agnoscit *vere ac theologice* probabilem, quae si cessat talis esse, cessat et quæstio.

Nos igitur remotis indecoris crisibus geminae sententiae fundamenta ita ponderabimus, ut, quae ex SCRIPTURA S., SS. PATRIBUS, et *Ratione Theologica* pro aut contra utramque facere videntur, ex ordine ac cum debita moderatione discutiantur, potissimum vero ea, quae Mercorus, Contenson, Berti, Billuart, Concina et nonnulli alii recentiores Probabilismum cum strepitu impugnant, et Probabiliorismum fere cum plausu propugnant.

§ III.

Momenta sententiae Probabilis et Probabilioris ex S. SCRIPTURA.

241. *Dicunt PROBABILIORISTAE:* Deut. 26. 16. mandata DEI debemus custodire *ex toto corde et ex tota anima*: id ipsum exigit lex charitatis, Luc. 10. 27., et Ps. 118. 4. dicitur: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis*, h. e. quantum unusquisque scit et moraliter potest: atqui id non praestat, qui facit quod probabilius iudicat esse contra legem, sicut nemo dicet filium diligere patrem *ex toto corde*, dum facit quod probabilius existimat esse contra voluntatem patris. Matth. 15. debemus audire CHRISTUM et non mandata ac doctrinas hominum: CHRISTUS autem nec docuit, nec unquam secutus est probabilem minus tutam; ergo SCRIPTURA reprobatur usum opinionis probabilis in concursu probabilioris.

Respondent PROBABILISTAE: 1°. His fere argumentis pugnat Sinichius, Wendrochius et alii qua Tutioristae, qua Rigoristae: Si probabilitas, quae hic defenditur, elidit oppositam probabilitatem tanquam moraliter certa, id ipsum docent Tutioristae: dum perstat vera probabilitas favens *legi*, Probabilioristae faventes libertati non diligunt DEUM *ex toto corde*, quia agunt cum prudenti formidine legis existentis et obligantis; ergo ipsis etiam haec solvenda sunt.

2°. Textus citati intelligi possunt de duplici obligatione, legem inquirendi, et legem cognitam omni studio observandi: utramque adstruunt PROBABILISTAE, qui negant licitum esse usum opinionis probabilis, priusquam adhibita fuerit moralis diligentia ad investigandam existentiam legis dubiae, cuius alias ignorantia foret vincibilis et culpabilis, essetque obligatio sequendi tutiorem; si nihilominus lex manet incerta, utpote cuius certitudinem rationes solum probabiliores, quae ex gravibus fundamentis solvuntur, non evincunt: quamvis ponant actus, quos putant probabilius contra legem, tamen recte dici possunt observare legem *nimis et ex toto corde*, quia parati omnem legem cognitam ut existentem et proximè obligantem implere.

3°. Textus citati loquuntur de praecepto certo et de modo implendi legem certam: qui autem sequitur probabilem, facit tantum, quantum scit et potest, ad servanda omnia praecepta reflexe certo cognita, quae *nimis*, h. e. exacte observat, facturus imprudenter, si absolute crederet se non aliter teneri ad legem dubiam, quam si esset certa. Unde filius, si prudenter iudicat suam actionem non repugnare voluntati patris, et quae occurrunt, rationes oppositas solvit, patrem non offendit, sed vere diligit, quia certam patris offensam declinat.

4° CHRISTUS omnino audiendus, et non mandata hominum doctrinae Christi contraria: de praesenti autem controversia nil definitum a Christo, qui cum omnium rerum notitiam perfectissimam haberet, utique non egit secundum rationes probabiles, sed quaecumque egit, certe licita fuerunt.

242. II. *Dicunt PROBABILIORISTAE:* Eccli. 37. 20. dicitur: *Ante omnia opera verbum verax praecedat te, et ante omnem actum consilium stabile*: sed minus probabile, utpote magis appropinquans falso in concursu probabilioris, ne-

quit dici verbum verax et consilium stabile. 1. Thess. 5. 21. 22. *Omnia probate: quod bonum est, tenete: ab omni specie mali abstinete vos*: sed qui sectatur minus probabilem, non abstinere ab omni specie, h. e. apparentia mali. Eccli. 3. 27. *Qui amat periculum, in illo peribit*: atqui opinio minus tuta et minus probabilis conjicit in periculum peccandi; ergo est periculosa et sæpe causa interitus.

Respondent PROBABILISTÆ: 1°. Neque PROBABILISTÆ habent ante suos actus verbum *verax* et consilium *stabile*, cum veritas et stabilitas desumatur ab objecto sic se habente ut effertur, non a majori vel minori pondere rationum; alias erunt Tutioristæ. Requiritur autem et sufficit verbum, licet non physice, *ethice* tamen *verax* secundum judicium prudens, reflexum, moraliter certum. Communis interpretatio apud Cornel. a Lap. eo tendit, ne quid aggrediamur, nisi post consilium vel ex Scriptura, vel a prudentibus, vel a communi axiomate certo, vel a proprio discursu per rationes non temere excogitatas acceptum.

2°. APOSTOLUS dicit, *omnia probate*, h. e. examine et discutite; quod agunt Probabilistæ, dum non temere quamvis sententiam cujusvis auctoris, aut ex quacumque ratione sequuntur: *quod bonum est*, dixit, non quod *melius* est; ergo sicut non tenemur ad melius; ita nec ad probabilius: porro legendum est, ab omni *specie mala*, non *mali*, ut patet ex Vulgata et græco textu; hortatur autem fideles, ut abstineant ab omni specie *mali* seu peccati formalis, et ne temere credant pseudo-prophetis, qui propediem instare extremum judicium nuntiant; sed ea solum admittant, quæ Scripturæ et Traditioni consentiunt.

3°. Etiam Probabilistæ, dum præ lege *libertati* favent, amant periculum; si certitudo de honestate objectiva seu absoluta operis in se requiritur; ergo amat periculum et peribit in illo, tum qui sequitur probabilissimum, tum conjux etiam reddens debitum, quando nullitas matrimonii est probabilis: juxta S. ANTONIN. p. 1. tit. 3. c. 10. textus Eccli. 3. intelligendus ad litteram est de homine *duri cordis*, cui prædicatur, quod in novissimo male habiturus sit, quia contemnit periculum æternæ damnationis connexum cum statu peccati mortalis, in quo ob duritiam cordis voluntarie perseverat. Tandem sermo est de periculo peccati formalis et certæ transgressionis contra legem certam certo obligantem: vel ut l. c. §. 10. docet S. ANTONIN. de dubio proprie dicto, non de formidine conjuncta cum opinione probabili.

243. III. *Dicunt* PROBABILISTÆ: 1°. Matth. 7. 13. Via, quæ ducit ad vitam, dicitur *angusta*: sed Probabilismus pandit viam *latam*, tum ad varias resolutiones laxas, quarum plurimas BILLUART hic recenset, tum ad multiplex peccatum, a quo probabilitatis prætextus facile excusat. 2°. Ignorantia vincibilis legis juxta S. SCRIPTURAM non excusat a peccato operantem secundum illam, uti patet in crucifixoribus CHRISTI, in SAULO ECCLESIAM persequente etc.: atqui ignorantia PROBABILISTARUM, si contingat ipsos agere contra legem, est vincibilis ac voluntaria, quia ipsis verisimilius est quod agant contra legem; ergo non excusantur a peccato formali. 3°. Ipsa nos natura impellit, ut sequamur verisimiliora, et reverentia erga legislatorem exigit, ut, sicut dum major probabilitas stat pro libertate, credimus Deum cedere *libertati*, sic

vicissim, dum major probabilitas stat pro lege, judicemus libertatem adstringi *lege*: sic quippe et legum efficaciam et fragilitatem humanam consulitur.

Respondent PROBABILISTÆ: 1°. Nec via, quam ingrediuntur Probabilistæ, est valde arcta, et facilis a peccato potest esse excusatio, quia multis, quod vix est probabile, apparet probabilius: nullus SS. PATRUM, aut veterum interpretum explicat textum cit. de *mittori sententia*; loquitur autem de homine carnali, cui via quam ambulat apparet justa, quia suæ propensione valde consentanea; idem Hæreticis, Mahumetanis, Idololatriis, quorum finis interitus, applicatur. Via illa *arcta* indigitat præcepta divina et evangelica de domandis affectibus, dilectione inimicorum, castitate etc. quæ satis arctant viam salutis, uti patet in SINENSIBUS, quæ idcirco Lex evang. semper visa est difficillima, quamvis ceu sapientem prædicarent. Decisiones, quas refert Billuart, sunt partus Laxismi, non genuini Probabilismi, qui requirit motivum intrinsecum et extrinsecum grave: ad hæc auctores illi tumentur suas sententias ut probabiores; ergo videntur esse partus Probabiliorismi. Probabilismus bene intellectus et rite applicatus non est fons *laxitatis*, quamvis illo nonnulli abutantur vel ex defectu intelligentiæ, vel ex malitia, prout abusi sunt multi libris S. AUG. et ipsa S. SCRIPTURA. Si cui vero hoc vel illud scelus videri potest esse licitum probabiliter, cur non etiam probabilius? ergo Probabiliorismus æque patet huic abusui.

2°. Qui sequitur probabiolem faventem *libertati*, relicta probabili favente legi, si contingat ipsum agere contra legem, ejus ignorantia est voluntaria et vincibilis, quia verisimile ipsi erat quod agat contra legem; formaliter ergo peccabit. Per hoc, quod probabile mihi sit legem existere, legem adhuc ignoro; et licet sit probabilius legem existere, hæc tamen probabilioritas est respectiva, tenens se ex parte intellectus, cum interim ipsa res objective sit incerta; proin habetur ignorantia legis invincibilis, qualis non erat illa in allatis exemplis; eorum tamen peccata, quia non ex mera malitia, magis digna fuere misericordia.

3°. Natura nos impellit ad verisimiliora, spectando actionem non præcise *secundum se*, sed cum omnibus suis *circumstantiis*; probabilius autem est, permitti a DEO per legem reflexam actionem minus tutam, quando per legem directam probabiliter est licita; ergo operans sequitur verisimilium, nec imprudenter agit, seque conformat regulæ proximæ honestatis, siquidem ad melius et prudentius semper eligendum nulla lege obligemur. Cum *vera probabilitas* requirat adhiberi prius sufficientem diligentiam, ac insuper dictamen ultimum moraliter certum de licentia actionis, per hujusce actionis permissionem nec jus divinum, nec auctoritas legislatoris læditur aut gravatur; si vero Semi-Rigorismus teneret, tanta foret ac tam frequens in taxandis probabilitatibus, et non raro in ipsa rei executione difficultas, ut plurimæ fierent transgressionis legum formales, quæ admissio Probabilismo duntaxat materiales sunt.

244. IV. *Dicunt* PROBABILISTÆ: 1°. ADAM et EVA peccarunt inducti probabilitate sententiæ, quod lex poenalis Gen. 2. 17. *In quacumque die comederis ex eo, morte morieris*, non obliget in conscientia: item quod lex a jure communi exorbitans, qualis illa fuit rem levissimam sub gravissima poena prohibens, non extendatur ad personas in ea non expressas, scilicet ad Evam,